



مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

« تأثیر پایبندی به سنن اسلامی بر استحکام خانواده »

هسته پژوهشی

نون و القلم

استاد راهنما

سرکار خانم زهرا سادات جادران

پژوهشگران

معصومه خیرآبادی، فریده آل کثیر، بهتری میرزاوند

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) شوش دانیال (علیه السلام)

تابستان

۱۴۰۲

چکیده

نخستین و مهم‌ترین نهادی که تحت تاثیر قرار گرفته است «خانواده» می‌باشد. چرا که نهاد خانواده یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی است که سلامت و یا عدم سلامت جامعه را در دست دارد و در جامعه و حفظ سنن و ارزش‌های اسلامی نقش بسزایی دارد؛ که زن و مرد باید این نقش مهم را در زندگی خود با توجه به سنن اسلامی پیاده کرده و موجب استحکام خانواده می‌شوند، چرا که همین سنن اسلامی سبک زندگی را برای مرد و زن آموزش داده، و اعضای خانواده در کنار یکدیگر به بهترین وجه زندگی کرده و از آن لذت ببرند. که پژوهش حاضر به بررسی تأثیر پابندی بر سنن اسلامی بر استحکام خانواده، با هدف معرفی دو مؤلفه خوش اخلاقی و خوش رفتاری پرداخته و در ادامه به پیامدهای عدم پابندی به سنن اسلامی با توجه به دو بُعد فردی و خانواده بیان کرده است.

کلیدواژه: پابندی، سنن اسلامی، استحکام، خانواده.

جامعه بزرگ انسانی از واحدهای کوچکتری شکل می‌گیرد که قدیمی‌ترین و طبیعی‌ترین آن «خانواده» است که از آغاز زندگی بشر وجود داشته است. «خانواده» هسته مرکزی اجتماع است که کانون حفظ سنن ملی و مرکز رشد عواطف و احساسات است. این واحد همانند سنگ بنای اول ساختمان اجتماع است که هرچه از استحکام بیشتری برخوردار باشد به استحکام بیشتر جامعه منجر خواهد شد. لذا خانواده در حفظ و گسترش قدرت ملی و از آن سو انحطاط تباهی ملت‌ها نقش اساسی دارد. امروزه خانواده در جامعه ما با تهدیدهای مختلفی روبرو است و آمار طلاق بالاست، تنها راه برون رفت از این وضعیت رعایت اخلاق است. اساس ازدواج و تشکیل خانواده بر روی اصولی که در آن طرفین قادر باشند در تمام طول زندگی در کنار هم و در یک کانون با هم زندگی کنند. رعایت این اصول الهی موجب استحکام خانواده که مهم‌ترین بنیاد در جامعه می‌باشد، می‌شود و اسباب خوشبختی و سعادت خانواده را فراهم می‌کند. و محیط خانه را همانند بهشتی برین لذت بخش می‌گرداند و عدم رعایت این اصول و عدم توجه به جایگاه ارزشمند خانواده باعث تشنج شده و همانند جراحی بر کالبد خانواده است. و پیامدهایی دارد که اثرات آن نه تنها بر زن و شوهر بلکه بر فرزندان نیز وارد می‌شود. این مقاله در صدد بیان تأثیر پابندی به سنن اسلامی در استحکام خانواده است، که به مؤلفه‌هایی مثل: خوش اخلاقی و خوش رفتاری اشاره کرده که خوش رفتاری با زیر مجموعه‌هایی چون عفت و پاکدامنی، روحیه گذشت، دیدن زحمات یکدیگر، اعتدال، دوری از افراط و تفریط و ... و در یک قسمت دیگر به پیامدهای عدم پابندی به سنن اسلامی که دو بُعد فردی و خانواده را مورد بررسی قرار داده است.

« تأثیر پابندی به سنن اسلامی بر استحکام خانواده »

ساده‌ترین، کوچک‌ترین و قدیمی‌ترین شکل جامعه انسانی «خانواده» است که از زن و شوهر و فرزندان به وجود می‌آید و کشش‌ها و پیوندهای متعددی اعضای آن را به هم مربوط می‌کنند. (بهشتی حسینی، ۱۳۹۱، ص ۲۹۵). «خانواده» موثرترین عامل انتقال فرهنگ و رکن بنیادی جامعه است که در شرایط مختلف در تأثیر و تأثر متقابل با فرهنگ و عوامل اجتماعی است. انسان‌ها در خانواده به هویت، رشد، شخصیت دست می‌یابند و در خانواده‌های سالم و رشید به تکامل معنوی و اخلاقی نائل می‌شوند. لذا خانواده نه تنها عامل کمال بخشی، سکونت، آرامش و بالندگی به اعضای خویش است که در تحولات اساسی جوامع، نقش عمده‌ای ایفا می‌کند و مذهب، آموزش و حکومت نیز از عملکرد خانواده متأثر می‌شوند و این تأثیر به صورت متقابل باعث ایجاد تغییرات اساسی می‌گردد. لذا برای استحکام خانواده رعایت سنن اسلامی لازم است که به برخی از آنها اشاره می‌شود. (خزعلی، ۱۳۷۶، ص ۵-۶).

۰۱. تأثیر خوش اخلاقی بر استحکام خانواده

«اخلاق» یکی از اوامری است که بر پابندی استحکام خانواده مؤثر می‌باشد. بدون شک بقاء و استحکام هر نهاد اجتماعی در گروه پابندی به اصول و اساسنامه‌ای است که بر پایه آن، این نهاد شکل گرفته است. بی‌انضباطی قانونی مهم‌ترین عامل فروپاشی هر نهاد خُرد و کلان اجتماعی است. برای بقا و استمرار محتاج پابندی به ضوابط شرعی و الزامات حقوقی است که از سوی شارع و قانونگذار جعل می‌شود. با این حال نباید از این نکته غافل شد که مهمترین تفاوت که نهاد خانواده و دیگر نهادهای اجتماعی دارد، آن است که تنها عامل پیوند دهنده اجزا با یکدیگر حدود و ضوابط قانونی نیست، بلکه حاصل اصلی محبت و مودت موجود بین زوجین است. خداوند در قرآن کریم به این عامل اشاره کرده و جعل آن را مستقیماً به خود منتسب می‌کند و عامل اصلی شکل‌گیری این نهاد مقدس را مودت و محبت بین زوجین معرفی می‌کند. (روم، ۳۱)

بر همین اساس تداوم این نهاد و استحکام پایه‌های آن علاوه بر حقوق و اخلاق نیز نیازمند است زن و شوهر تنها به حکم قانون و آیین نامه و بخشنامه در کنار هم قرار نگرفته‌اند بلکه محبت و عشق است که آنها را واداشته در کنار هم زندگی کنند و شریک غم و شادی یکدیگر در فراز و نشیب‌های زندگی باشند. (اخلاق عامل استحکام نهاد خانواده، خانواده از دیدگاه قرآن، ۱۳۹۶، سایت خبرگزاری مهر).

لذا بشر از آغاز، زندگی خانوادگی را به عنوان بهترین نوع زندگی برگزیده و در همه زمان‌ها و مکان‌ها پابند بوده و هست. این نوع زندگی از اختیارات انسان محسوب می‌شود و فواید گوناگونی در بر دارد؛ از

جمله اینکه زن و مرد را از پریشانی و بی‌هدفی نجات می‌دهد، و به خانواده وابسته و دلگرم می‌سازد، زن و مرد در کانون گرم و باصفای خانوادگی از نعمت انس، مودت و لذت جویی‌های مشروع زناشویی بهره‌مند می‌شوند و فرزندان مشروعی را تولید کرده که در تعلیم و تربیت آنان می‌کوشند و به عنوان بهترین آینده سازان و یادگار از خویشتن باقی می‌گذارند. پرورش فرزندان و انس با آنان یکی از بهترین لذت‌های زندگی است. بنابراین سلامت و سعادت یک جامعه تا حدود زیادی بر وضع خانواده‌ها و کیفیت روابط بین زن و شوهر و والدین و فرزندان بستگی دارد. پس اسلام برای تحقق اهداف ازدواج و تحکیم بنیاد خانواده روی دو امر تاکید می‌کند: یکی ایمان و دیگری اخلاق، و به کسانی که قصد ازدواج دارند توصیه می‌کند که دین و اخلاق همسر را نیز منظور بدانند. در روایات آمده است: مردی خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) آمد و در امر ازدواج با ایشان مشورت نمود. آن حضرت فرمود: با زن دیندار ازدواج کن تا خیر فراوانی نصیب تو شود. (حرعاملی، ج ۲۰، ۱۴۰۱، ص ۳۹).

همچنین دین اسلام برای حُسن رابطه بین زن و شوهر، بقاء و استحکام بنیاد خانواده و برای جلوگیری از اختلافات و وقوع طلاق نیز بهترین وسیله را رعایت ارزش‌های اخلاقی می‌داند و در این باره توصیه‌های فراوانی دارد. امام سجاد (علیه السلام) در رساله حقوقی خود می‌فرماید: اما حق کسی که به جهت ازدواج رعیت تو حساب می‌شود بر تو، آن است که بدانی خداوند متعال قرار داده است او را، تسکین دهنده و آرامش بخشی، بخشنده و نگهدارنده و مونس برای تو. پس بر هر دو نفر شما واجب است که قدر این مصاحبت را بدانید و از خداوند متعال به خاطر این نعمت تشکر نمایید. زیرا که این نعمت از ناحیه اوست و واجب است که با نعمت خداوند به دیده تکریم و احترام نگاه شود و با مهربانی و لطف و خوشرویی با آن بر خود کند. (سلامت خانواده، تأثیر اخلاق در خانواده، سایت نمناک) و از آنجا که دین اسلام برای مجموعه خانواده و حفظ آن اهمیت ویژه‌ای قائل است، تاکیدات بی‌شماری در کلمات معصومین (علیهم السلام) بر رعایت موازین اخلاق و حُسن خلق مشاهده می‌شود. همچنان که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) در اهمیت خوش اخلاقی می‌فرماید: عنوانُ صَاحِبِ الْمُؤْمِنِ حُسْنُ الْخُلُقِ؛ سرلوحه نامه عمل مؤمن، حُسن خُلُق او است. (مجلسی، ج ۶۸، ۱۴۰۳، ص ۳۹۲). لذا تیتراژ نامه عمل انسان مؤمن نیز از مهم‌ترین عمل او که حُسن خُلُق اوست تشکیل شده است. لذا حُسن خُلُق سبب جمع شدن اعضای خانواده در کنار یکدیگر و جلوگیری از گسیختگی و از هم پاشیدگی خانوادگی می‌شود چرا که خوش اخلاقی بهترین رمز برای تعالی و شکوفایی خانواده و اعضای آن از جهات متعدد مادی و معنوی به شمار می‌رود و اسلام بر وجود این صفت در بین پیروان دین اسلام توجه خاصی داشته است که لازم است بر تک تک اعضای خانواده خوش اخلاقی را سرلوحه زندگی خود قرار

۵. **طلاق:** در حیات زناشویی مواردی پیش می‌آید که طلاق ضرورت پیدا می‌کند و چنانچه زن یا مردی مبادرت به طلاق نکند، چه بسا مشکلات طاقت فرسا و جنایت‌ها و ناراحتی‌های روانی و نگرانی‌های شدید پدید می‌آید که نه تنها زندگی زناشویی را تلخ و ناگوار می‌سازد، بلکه فاجعه‌های بزرگی در جامعه پدید می‌آید. (حقانی زنجانی، ۱۳۷۴، ص ۲۴).

شرایط نامساعد ازدواج و تشکیل خانواده و زندگی مشترک بر اساس موارد غیر منطقی و غیر معقول از آغاز طلاق را در بطن خود قرار دارد، به نحوی که وقوع آن از همان آغاز قابل پیش بینی است و حتی اگر به عللی زندگی زناشویی تداوم یابد و به انحلال خانواده منجر نشود، مصداق اصطلاح «سوختن و ساختن» را دارد، زیرا معیارهای همسرگزینی و شرایط تحقیق ازدواج در اکثر موارد عقلایی نبوده، انتخاب همسر مبتنی بر تحمیل پدر و مادر، مصلحت اندیشی، شناخت‌های ابتدائی نه عمیق و کافی و علایق زودگذر و کافی بوده است. از این رو گام اول برای کاهش طلاق و کنترل طلاق، سالم سازی شرایط تشکیل خانواده است. (ابراهیمی، ۱۳۹۱، ص ۲۲-۷)

ب) بُعد فردی

برای هر یک از زن و شوهر به دلیل ناسازگاری و جدایی، عوارض نامطلوبی پیش می‌آید. جدایی زوجین از همدیگر به مثابه داغی است در دل آنها که طرفین پس از آن و احیاناً با تشکیل خانواده جدید آن را بیشتر در دل احساس خواهند کرد. چگونه ممکن است دل زن اگرچه در کانون جدید گرم است، ولی به یاد همسر سابقش نلرزد؟ چگونه مرد می‌تواند مهر و صفای زن قبلش روزهای انس را فراموش کند؟ و خلاصه چگونه این دو می‌توانند در برابر جدایی از هم و مشاهده فرد دیگری در جای خود بی‌تفاوت باشند؟ (قائمی، ۱۳۵۹، ۵۵) به همین دلیل و به دلیل ناسازگاری عوارض نامطلوبی به شرح زیر پیش می‌آید:

- ۱) **بیماری روانی:** ۱. بی‌حوصلگی و عدم نشاط، ۲. انزوا و خود کم بینی، ۳. پرخاشگری، ۴. بدخلقی.
- ۲) **بیماری‌های جسمانی:** زن و شوهر ممکن است دچار بعضی از بیماری‌ها همچون: حملات عصبی، بیماری قلبی، پیری زودرس و ناتوانی، گواتر و ... می‌شوند. (اکبری، ۱۳۸۳، ص ۱۱۸)
- ۳) **فرزندان:** زندگی تنها از آن زن و شوهر نیست؛ فرزندان هم جایگاه مهمی در خانواده دارند. اگر اختلاف و ناسازگاری پدید آید، فرزندان در کنجای این درگیری جای دارند؟ مگر آنها انسان نیستند؟ آیا به ناسازگاری خود می‌خواهید این گل‌ها افسرده و پژمرده شوند؟ (روحانی، ۱۳۸۲، ص ۲۱-۲۲) آیا قصد دارید آنها را سرخورده و نگران کنید یا این روند اگر از هم جدا شده و به گوشه‌ای رفته‌اید تکلیف فرزندان چیست؟ آیا می‌دانید بر

این فرزند چه می‌گذرد؟ حیف نیست که ثمره زندگی خود را این چنین به باد رفته بسپارید؟ پدر شما با این ناسازگاری و جدایی خود با دل فرزند خویش چه می‌کنید؟ مادر اگر تو فرزندت را رها کنی چه کسی او را سرپرستی و مادری خواهد کرد؟ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: منفورترین حلال نزد خداوند، طلاق است. (میرزایی، ۱۳۹۰، ص ۳۹۴)

یکی از عواملی که در شیرینی و استحکام بنای خانواده بسیار مؤثر است، فرزنددار شدن است؛ همسران باید به این حقیقت قرآنی توجه نمایند که یکی از اهداف ازدواج، تربیت فرزند شایسته است: «نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَ قَدْ مُوا لِنَفْسِكُمْ» (بقره، ۲۲۳) زنان کشتزار شمايند، پس هر گاه که بخواهيد، به کشتزار خود درآييد و برای خود از پيش فرستيد». این آیه شریفه گویای آن است که زنان، رمز بقای نسل بشر هستند و لازم است در آمیزش جنسی، هدف انسان تولید نسل پاک باشد که ذخیره قیامت است. متأسفانه بی‌توجهی به بحث فرزنددار شدن و اقدام دیر هنگام برخی برای فرزندداری، سبب می‌شود که بسیاری از افراد طعم شیرین زندگی را حس نکنند.

نتیجه

زن و مرد با پایبندی به سنن اسلامی، آرامش و رفاه را تجربه می‌کنند و می‌توانند از کیان «خانواده» حراست کرده و منشأ خیرات و برکات فراوان برای خانواده و جامعه باشند. که این مقاله توانسته است استحکام بنیان خانواده را با توجه به سنن اسلامی در دو مؤلفه خوش اخلاقی و خوش رفتاری را بررسی کرده و در جای دیگر به پیامدهای عدم پایبندی به سنن اسلامی از دو بُعد فردی و خانواده مورد پردازش قرار دهد.

منابع

* قرآن کریم.

* صحیفه سجادیه.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، (۱۳۷۴). الخصال، ج ۱، مترجم محمدباقر کمره‌ای، تهران: کتابچی.
۲. (۱۴۰۰). عیون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
۳. اکبری، محمود، (۱۳۸۳). زندگی شیرین، قم: انتشارات گلستان ادب.
۴. بهشتی حسینی، محمد، و محمدجواد، باهنر، و علی، گلزاده غفوری، (۱۳۹۱). شناخت اسلام، تهران: روزنه.
۵. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، (۱۳۸۱). تصنیف غررالحکم و دررالکلم، مترجم: مصطفی درایتی، مشهد: موسسه فرهنگی - پژوهشی الجواد: ضریح آفتاب.
۶. حرانی، حسن بن علی ابن شعبه، (۱۳۹۵). تحف العقول، قم: موسسه فرهنگی دارالحديث.
۷. حرعاملی، محمد بن حسن، (۱۴۰۱). وسایل الشیعه، ج ۲۰، قم: نصاب.
۸. حقانی زنجانی، حسین، (۱۳۷۴). طلاق و فاجعه انحلال، تهران: انتشارات فرهنگ اسلامی.
۹. خزعلی، مریم، (۱۳۷۶). فرهنگ عمومی خانواده، تهران: حیان.
۱۰. دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۸۸). درسنامه اخلاق خانوادگی، تهران: انتشارات دریا، چاپ اول.
۱۱. روحانی، هادی، (۱۳۸۲). راه سعادت خانواده، قم: انتشارات تپش.
۱۲. قائمی، علی، (۱۳۵۹). تشکیل خانواده در اسلام، تهران: انتشارات دارالتبلیغ اسلامی.
۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۹۵). الکافی، ج ۵، قم: موسسه جهانی خدمات اسلامی.
۱۴. مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۳). بحارالانوار، ج ۶۸، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.
۱۵. مرادزاده، علی، (۱۳۹۹). نظام رفتاری در خانواده و اجتماع از منظر اسلام، تهران: انتشارات ناد.
۱۶. میرزایی، علی اکبر، (۱۳۹۰). نهج الفصاحه، تهران: انتشارات جف.

- مقالات و مجلات

۱. ابراهیمی، سمیه و بنی فاطمه، حسین، (۱۳۹۱). طلاق عاطفی و عوامل مرتبط با آن در شهرستان نقده، مجله مطالعات جامعه‌شناسی، سال پنجم، شماره هفدهم، تبریز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.

۲. سرورزاده، کورش، مجیدرضا کریمی، محمد اکبری، رحمان محمدی، (۱۴۰۱). آسیب‌های اجتماعی مجموعه مقالات همایش ملی خانواده و آسیب‌های اجتماعی، تهران: چتر دانش.

- سایت ها

۱. سایت الشیعه، www.fa.al-shia.org
۲. سایت خبرگزاری مهر، www.mehrnews.com
۳. سایت راسخون، www.rasekhoon.net
۴. سایت معماری زندگی، www.memariezendegi.com
۵. سایت نمناک، www.namnak.com